

Felelős kiadó: Visnyei Csaba
Főszerkesztő: Fábri György

Szerkesztőbizottság:

Bazsa György
Fodor István
Hrubos Ildikó
Hunyady György
Kerekes Gábor
Manherz Károly
Szabó Gábor

Szerkesztőség:

Fábri István
Horváth Tamás
Kiss László
Kiss Paszkál
Nyerges Andrea
Szép Lilla
Veroszta Zsuzsanna

Az interjú szövegét szerkesztette: Csekei László
Az átvett szövegeket fordította: Hesz Marianna
Szöveggondozás, korrektúra: Skaliczki Orsolya

Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. / Országos
Felsőoktatási Információs Központ kiadványa

F E L S Ő O K T A T Á S I
M Ű H E L Y
II

Tartalom

FELSŐOKTATÁSI MŰHELY 2009/2 – "A KIVÁLÓSÁG JEGYÉBEN"

Előszó	5
Interjú	
• „Német Bologna”: az értékörzés és a változás dinamikája - Interjú Manherz Károllyal, az Oktatási és Kulturális Minisztérium felsőoktatási és tudományos szakállamtitkárával	7
Fókuszban	
• Demokratikus kiválóság? Transzatlanti védőbeszéd a német főiskolák új eszményképe mellett • Konrad H. Jarausch	17
• Amikor a kutatás alakul... Az egyetemokről és tudományos rendszerünk reformjának szükségességéről • Jürgen Mittelstrass	31
• A kiválóság kezdeményezése mint politikai program - A megszokott kutatástámogatás folytatása vagy paradigmaváltás? • Peer Pasternack	41
Műhely	
• Doktori képzések, fiatal kutatók helyzete - Európai dimenzió • Csehó Julianna	57
Rangsor	
• CHE egyetemi rangsor a nézőpontban: Bachelor - és mi jön utána? Az üzemgazdász mesterképzés hallgatóinak és oktatóinak felmérése • Mareike Hennings-Isabel Roessler	71
Vendégoldal	
• Eurostudent - összehangolt nemzetközi hallgatói felmérések	79
• Az Eurostudent felmérés és annak magyarországi vonatkozásai • Gábor Kálmán-Szemerszki Marianna	83
• Az önköltségszámítás szabályozása és gyakorlata, különös tekintettel a költségtérítés nagyságának meghatározására • Havady Tamás - Sztás József - Veres Pál	95
<i>Szerzőink</i>	107

Reinhold Begas: Alexander von Humboldt márványszobra (1883)
a berlini Humboldt Egyetem főépülete előtt
Fotó: Heike Zappe

Előszó

A német felsőoktatásban a Bologna-folyamattal, a munkaerőpiaccal, a finanszírozással vagy a hallgatói létszámmal kapcsolatos viták jó ideje a kiválóság jegyében zajlanak, ami az ottani Excellenzinitiative (Kiválósági Kezdeményezés) alapján felmerült magyarországi törekvések kapcsán nálunk is vélhetően népszerűvé válik.

Márpedig a felsőoktatási programokban, szabályozásban, leírásokban alkalmazott fogalmak természetesen nem értéksemlegesek - ez igaz az olyan technokrata szóhasználatokra is, mint a szolgáltatás, piac, kereslet, kínálat. Ez utóbbiak sűrű emlegetése az elmúlt évtizedben inkább elfedte a minőségre vonatkozó problémákat, ezért ha a kiválóság kategóriája egyre nagyobb teret kap, akkor annak remélhetően tartalmi következményei is lesznek.

Természetesen a kiválóság kitüntetett pozíciója akár szemben is állhat például a költségvetési hatékonysággal. Haszna azonban, hogy algoritmust kínál a különböző hatékonyság-szemponatok közötti választáshoz, például ha arról a kérdésről van szó, hogy milyen oktató-hallgató arány volna kívánatos. De a tudományos életpálya-modellek intézményi keretei megválasztása során is világos különbség van például a szakterületi egyenszilárdságot vagy a kiválóságot támogató megoldások között.

A német példa mellett több fogódzót is találhatunk ahhoz, miként lehet vezérfonala a kiválóság középpontba helyezése a felsőoktatási-akadémiai politikának. A Centre of Excellence uniós programtól kezdődően olyan hazai felsőoktatási-tudományos innovátorok koncepciójáig, mint Lajos Tamás, Pléh Csaba, Nyíri Kristóf professzorok, számos szemléletes példa mutatja, hogy koherens és átfogó hatású lehet a kiválóság jegyében zajló akadémiai gondolkodás.

Mindezt általános megfontolásokból is üdvösnek találhatjuk. Az euroatlanti felsőoktatást és tudományt természetesen gyakran kísérti meg a gazdaság, a politika vagy a média, hogy korszerűnek és méltányosnak látszó elvárásoknak megfelelően feladja hagyományos értékeit. Ezzel rövid távú előnyöket érhet el, népszerűvé és elfogadottá válhat, azonban fundamentumaiból olyan veszteségeket szenvedhet, amelyek igen hamar eljelenétkellenítik. A demokratikusság, profitabilitás vagy népszerűség terepén a tudománynál és a felsőoktatásnál lényegesen gyakorlottabb, de ami még fontosabb, odaillőbb mércéjű versenytársak működnek, velük szemben az akadémiai szereplők bizonyosan csak veszíthetnek - nemcsak a tekintélyükből, az elismertségükből is. Azt az álláspontot érdemesebb képviselni, hogy a tudás-teremtés és -átadás leginkább az akadémiai autonómia, értékelés hosszú távú intézményes keretei között hatékony, s mindez éppen a tudás belső lényegéből, sajátosságaiból következik. Magyarán, szivgyógyszer, internet, energia és mobiltelefon a tudományos és oktatási kiválóság maradéktalan érvényesüléséből - és csak abból jött és jöhet létre. Vagyis, a kiválóság maradéktalan érvényesítése már önmagában is a leghatékonyabb társadalmi pozicionálása lehet az akadémiai rendszernek.

Filológiai Könyvtár (Freien Universität, Berlin)
Fotó: Philipp von Recklinghausen